

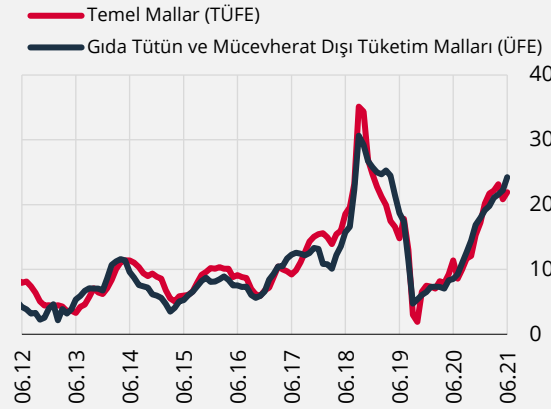
Kutu 2.6

Üretici Fiyatlarından Tüketici Fiyatlarına Geçişte Sektörel Eğilimler

Üretici fiyatları yıllık enflasyonunun Haziran ayı itibarıyla yüzde 42,89 seviyesine yükselmesi ile birlikte tüketici fiyatları üzerindeki üretici fiyatları kaynaklı etkiler belirginleşmiştir. Model tahminleri üretici fiyatlarından tüketici enflasyonuna geçiş etkisinin zaman içerisinde yüzde 40-45 bandında dalgalandığına, içinde bulunduğumuz dönemde ise eşel mobil sisteminin varlığı nedeniyle geçiş etkisinin tarihsel ortalamalara kıyasla bir miktar daha düşük olabileceğine işaret etmektedir.¹

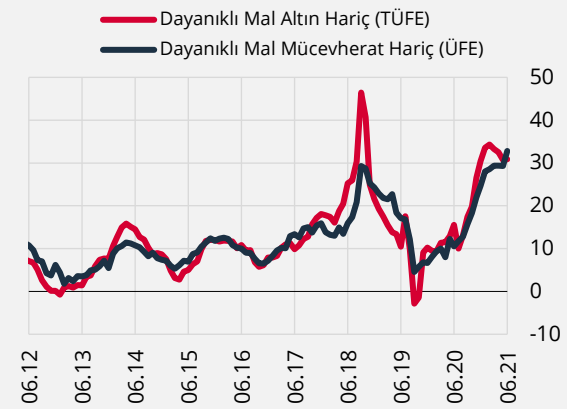
Geçiş etkisinin boyutu kadar, geçişin alt gruplar itibarıyla nasıl seyrettiği de önem arz etmektedir. Tüketici enflasyonu ana gruplar itibarıyla temel mal, hizmet, gıda, enerji, alkol-tütün ve altından oluşurken, tanım gereği hizmet sektörü Yİ-ÜFE kapsamında yer almamaktadır. Bu çerçevede, üretici ve tüketici fiyat gelişmeleri sektörel bazda incelendiğinde, temel mallarla ilişkili gruplarda üretici fiyat artışlarının hâlihazırda tüketici enflasyonuna büyük ölçüde yansıdığı gözlenmektedir (Grafik 1). Dayanıklı tüketim mallarında ise yılın ilk beş ayında tüketici fiyat artışları üretici fiyatlarının üzerine çıksa da, Haziran ayı itibarıyla bu eğilim tersine dönmüştür (Grafik 2).

Grafik 1: TÜFE ve Yİ-ÜFE İlgili Alt Gruplar: Temel Mallar (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

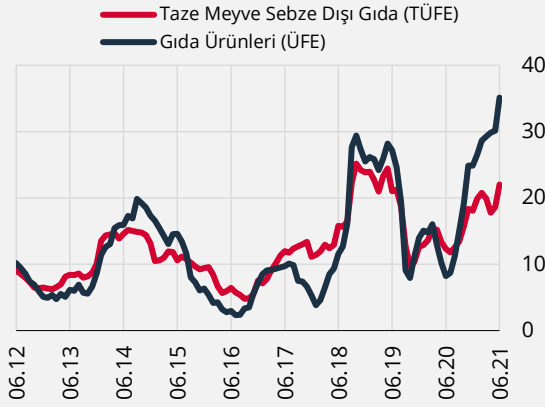
Grafik 2: TÜFE ve Yİ-ÜFE İlgili Alt Gruplar: Dayanıklı Mallar (Yıllık % Değişim)

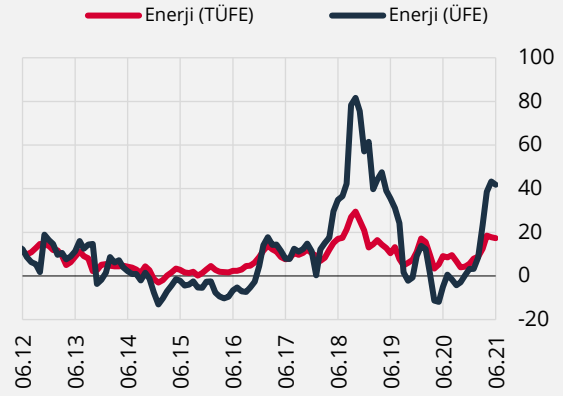
Kaynak: TCMB, TÜİK.

Gıda ve enerji fiyatlarına dair kıyaslamalar her iki grup için de tüketici fiyatlarındaki artışın görece düşük olduğuna işaret etmektedir (Grafik 3 ve Grafik 4). Gıda grubunda üretici ve tüketici enflasyon makası geçmiş eğilimden farklılaşarak önemli ölçüde açılmıştır. Bu gelişmede, Gıda Komitesi tarafından alınan tedbirlerin sınırlayıcı etkisi de kısmen rol oynamaktadır. Örneğin, Gıda Komitesi'nde alınan tedbirler neticesinde son bir yıllık dönemde katı ve sıvı yağlarda üretici fiyat artışının tüketici fiyatlarına yansımaları çok daha sınırlı olmuştur. Enerji enflasyonlarındaki makas ise büyük ölçüde vergi ile eşel mobil uygulamasının etkisini yansıtmakta, nitekim geçmişte de üretici tarafındaki enerji fiyat değişimlerinin tüketici tarafına daha sınırlı oranda yansıdığı izlenmektedir (Grafik 4). Yİ-ÜFE'de vergiler hariç satış fiyatı, TÜFE'de ise vergi dâhil nihai fiyatlar derlenmektedir. Uluslararası petrol fiyatları yüzde 10 oranında arttığında, bu artış Yİ-ÜFE'ye bu oranda yansırken, tüketici fiyatlarına yansımaları akaryakıt fiyatlarındaki vergi yükü nedeniyle yaklaşık üçte bir oranında olmaktadır. Ayrıca, içinde bulunduğumuz dönemde eşel mobil sisteminin devrede olması nedeniyle petrol ya da döviz kurundaki artışların etkisi vergiden karşılanmakta, TÜFE'de akaryakıt fiyatları (vergi güncellemeleri dışında) belirgin bir değişim göstermemektedir. Neticede, üretici fiyatlarında rafine edilmiş petrol ürünleri fiyatları yüksek bir oranda artarken, bunun mevcut dönemde nihai tüketiciye yansımaları sınırlı olmaktadır. Diğer taraftan, Temmuz başı itibarıyla konut grubunda elektrik fiyatlarında yüzde 15, doğal gaz fiyatlarında ise yüzde 12 artışa gidilmiştir. Bu durum, TÜFE altındaki enerji grubunda enflasyonu yukarı yönlü etkileyecektir.

¹ Detaylı bilgi için Enflasyon Raporu 2021-II, Mercek Altı 2.6: Üretici Enflasyonundan Tüketici Enflasyonuna Geçişkenlik Nasıl Seyrediyor?

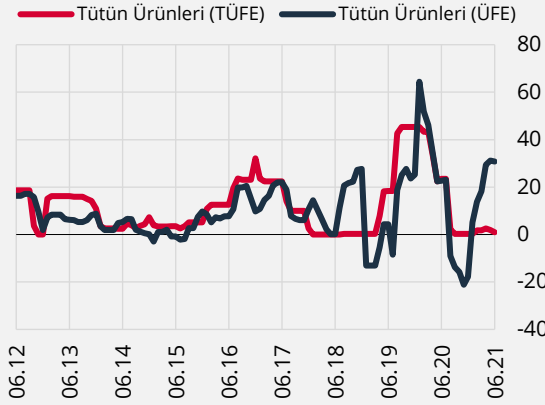
Grafik 3: TÜFE ve Yi-ÜFE İlgili Alt Gruplar: Gıda (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

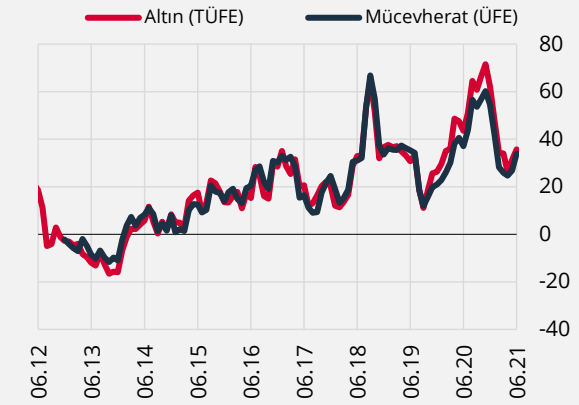
Grafik 4: TÜFE ve Yi-ÜFE İlgili Alt Gruplar: Enerji (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Tütün ürünlerinde de üretici ve tüketici enflasyon dinamikleri önemli ölçüde ayrılmakta, bu gelişmede akaryakıt sektöründe olduğu gibi Yi-ÜFE'nin vergi hariç derlenmesinin etkisi öne çıkmaktadır (Grafik 5). Tütün ürünlerinde üretici fiyatı nihai perakende fiyatının oldukça düşük bir kısmını oluşturmaktadır, vergi yükünün nihai fiyat oluşumunda önemli bir payı bulunmaktadır. Vergi tutarı ya da vergi kompozisyonundaki (maktu ve nispi vergi oranı değişiklikleri gibi) değişikliklerle zaman zaman üretici fiyatları kaynaklı baskıların tüketici fiyatlarına yansımaları sınırlandırılmaktadır. Bu çerçevede, üretici fiyatlarındaki değişimler tüketici fiyatlarına daha düşük bir oranda yansımaktadır. Altın/mücevherat gruplarında ise yaratılan katma değer toplam içindeki payına istinaden üretici ve tüketici fiyatları benzer eğilimler izlemektedir (Grafik 6).

Grafik 5: TÜFE ve Yi-ÜFE İlgili Alt Gruplar: Tütün Ürünleri (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Grafik 6: TÜFE ve Yi-ÜFE İlgili Alt Gruplar: Altın (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Sektörel bazda yapılan incelemeler belirli gruplarda (temel mal, dayanıklı mal, altın gibi) üretici fiyat gelişmelerinin hâlihazırda tüketici fiyatlarına büyük ölçüde yansıdığına işaret ederken; petrol ürünleri, tütün gibi gruplarda vergi politikasının kullanılmasıyla üretici fiyatlarından tüketici fiyatlarına geçiş mevcut dönemde sınırlanmaktadır. Elektrik ve doğal gaz gibi enerji kalemlerinde Temmuz ayı itibarıyla tüketici fiyatlarında da artışlar gerçekleşirken, gıda grubuna yönelik gelişmeler yakından izlenmektedir.